

De gezinsaanpak: bewustwording, bereidheid en betrokkenheid

In de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG) wordt een samenhangende lokale aanpak ontwikkeld met als doel meer taalarme gezinnen effectief te ondersteunen. Binnen deze aanpak ligt de regierol bij gemeenten en is een belangrijke verbindende rol weggelegd voor bibliotheken. Hoe kun je als bibliotheek gebruikmaken van inzichten uit landelijk onderzoek om de lokale dienstverlening en samenwerking af te stemmen op de doelgroep? In deze Onderzoeksrubriek neemt de KB je mee in een aantal recente onderzoeken die je hierbij kunnen helpen.

TEKST: ANNEMIEK VAN DE BURGT (ONDERZOEKSADVISEUR) EN TIRZA DE FOCKERT (BELEIDSADVISEUR BASISVAARDIGHEDEN), KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK (KB).
FOTO: SHUTTERSTOCK

De cyclus doorbreken

Ouders spelen een cruciale rol bij de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun kinderen. Kinderen van ouders die moeite hebben met taal, hebben zelf ook een grotere kans taalproblemen te krijgen. Zo kan een cyclus van laaggeletterdheid ontstaan waarbij taalproblemen van generatie op generatie worden doorgegeven. De gezinsaanpak richt zich daarom op het ondersteunen van gezinnen wanneer ouders moeite hebben een taalrijke thuisomgeving te bieden. Bibliotheken zetten zich in om kinderen te ondersteunen bij de taalontwikkeling, om laagtaalvaardige ouders te ondersteunen bij de taalontwikkeling van hun kinderen én om deze ouders hun eigen basisvaardigheden te laten ontwikkelen. Hiervoor maken zij gebruik van de expertise en het aanbod op het gebied van leesbevordering en laaggeletterdheid, de collectie met materialen voor alle leeftijden en alle niveaus, en samenwerkingen met lokale partners. Inzichten uit onderzoek helpen om de aanpak

te evalueren en optimaliseren. Zo neemt de meertalige collectie een prominenter rol in sinds onderzoek uitwijst dat de positieve effecten van voorlezen ook optreden als wordt voorgelezen in de thuistaal.

Lokale samenwerking

De samenwerking tussen lokale partners, zoals de bibliotheek, consultatiebureaus, onderwijsinstellingen en welzijnsorganisaties, is kenmerkend voor de gezinsaanpak. Voor een goede samenwerking en effectief bereik van taalarme gezinnen is het van groot belang dat de relevante expertise, materialen en activiteiten binnen de gemeente met elkaar worden verbonden. Als onderdeel van de algemene aanpak van laaggeletterdheid, zal de gezinsaanpak vanaf 2025 ook onder de regierol van de gemeente gaan vallen. Dit vraagt om een goed aangestuurde netwerksamenwerking van partners uit verschillende domeinen.

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

Om gemeenten voor te bereiden op de regierol van de gezinsaanpak, wordt in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gewerkt aan de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG). Stichting Lezen, de KB en Stichting Lezen en Schrijven ontwikkelen voor de GGG een stappenplan in samenwerking met individuele gemeenten en de VNG. Het stappenplan geeft gemeenten concrete handvatten om de gezinsaanpak vorm te geven en hierop regie te voeren. (Zie ook gezinsaanpak.nl).

De bibliotheek voor taalarme gezinnen

Binnen de GGG is een belangrijke rol weggelegd voor bibliotheken. De bibliotheek heeft veel relevante kennis, expertise en activiteiten in huis voor taalarme gezinnen. De samenwerking met lokale partners, zoals consultatiebureaus, (Digi)Taalhuizen en maatschappelijk dienstverleners is ook volgens bibliotheken cruciaal om taalarme gezinnen te bereiken. Daarnaast verzorgt 63% van de bibliotheekorganisaties de coördinatie van de VoorleesExpress om deze doelgroep te bereiken, werkt 55% van de bibliotheken met een BoekStart-coach en organiseert 47% andere activiteiten die aansluiten bij de gezinsaanpak. Veel bibliotheken worstelen nog wel met het vinden en bereiken van de doelgroep, met name gezinnen met Nederlands als eerste taal (Klaren & Van de Burgt, 2023).

Bronnen en literatuurlijst

De literatuurlijst bij dit artikel en enkele downloads, kunt u vinden op: bibliotheekblad.nl/bronnen

Behoeft gericht werken in de praktijk

In Heerlen ontwikkelde bibliotheek SCHUNCK mede met behulp van de Kwaliteitsimpuls Laagtaalvaardige Ouders een gezinsgerichte aanpak waarbij de leerbehoefte van het gezin (opvoeder én kind) centraal staat. Startpunt van deze aanpak waren de gezinnen die eerder meededen aan de VoorleesExpress. Bibliotheekmedewerkers gingen bij de gezinnen thuis in gesprek met opvoeders over hun leven, financiën en land van herkomst, en ook over hun leerbehoefte. Van daaruit ontwikkelden ze nieuw aanbod om deze gezinnen te ondersteunen. Meer informatie over de werkwijze van SCHUNCK is te vinden in het handboek *Het gezin als sleutel voor de ontwikkeling van taal*.

Te downloaden via bibliotheekblad.nl/bronnen

Nieuwe inzichten uit onderzoek

De afgelopen twee jaar zijn meerdere landelijke onderzoeken uitgevoerd waarin het bereik van taalarme gezinnen centraal staat. Wat kun we daar als bibliotheeknetwerk van leren om het bereik van de gezinsaanpak te vergroten? We zetten de belangrijkste resultaten voor je op een rij!

Persoonlijke benadering en behoeftegericht werken

De Kwaliteitsimpuls Laagtaalvaardige Ouders (2021-2022) heeft ertoe geleid dat de gezinsaanpak in bibliotheken in een stroomversnelling is geraakt. Met de subsidie en inhoudelijke ondersteuning vanuit dit project heeft 83% van de deelnemende bibliotheken de kwaliteit van hun gezinsaanpak naar een hoger plan kunnen tillen. Uit het evaluatieonderzoek dat is uitgevoerd door het ITTA blijkt dat de meeste van deze bibliotheken meer ouders bereikten of het inhoudelijke aanbod hebben versterkt. Om meer ouders te bereiken, maakten de bibliotheken veelal gebruik van een persoonlijke benadering, al dan niet met de hulp van sleutelpersonen. Daarnaast worden de behoeften van ouders in kaart gebracht, bijvoorbeeld door op school of bij de kinderopgang met hen in gesprek te gaan. Hoe beter de activiteiten in de bibliotheek aansluiten op de leerwensen van de ouders, hoe groter de kans dat de ouders daaraan deel nemen. Uit het evaluatieonderzoek blijkt ook dat bibliotheken hun impact kunnen vergroten door te investeren in samenwerking – zowel binnen de bibliotheek als met externe kernpartners in het sociaal domein (Van den Aker et al., 2022).

Vertrouwen en bereidheid van de ouders

Ook het Kohnstamm Instituut pleit voor een betere afstemming op de wensen en behoeften van de doelgroep. Uit literatuuronderzoek

naar gezinsgerichte programma's die de taalontwikkeling van jonge kinderen bevorderen, blijkt het belang van flexibele programma's die aangepast kunnen worden aan de individuele behoeften en de gebruiken binnen een gezin. Dit vergroot de self-efficacy van ouders: het vertrouwen in het eigen kunnen. Zij voelen zich beter in staat om een bijdrage te leveren aan de taalontwikkeling van hun kinderen, en dat zorgt ervoor dat ze meer geneigd zijn om deel te nemen aan de activiteiten vanuit een taalontwikkelingsprogramma (Groff et al., 2022)

Bewustwording en mogelijkheden

Op basis van onderzoek naar het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten, voegt het ITTA daar nog een aantal essentiële factoren aan toe. De taalontwikkeling van het kind is de belangrijkste reden voor de ouders om deel te nemen aan activiteiten met een taalrijke leeromgeving. Informatie in meerdere talen, randvoorwaarden zoals locatie en groepsgrootte, vertrouwenspersonen en persoonlijke klik zijn belangrijk om ouders bewust te maken van het aanbod en ervoor te zorgen dat het aanbod aansluit bij hun wensen en mogelijkheden. Voor ouders met Nederlands als tweede taal is er tevens behoefte aan positieve aandacht voor meertaligheid. Deze ouders voelen zich onzekerder over hun taalvaardigheid dan ouders met Nederlands als moedertaal en zij gaan daardoor niet vaak met hun kinderen naar taalstimulerende activiteiten. Voor ouders met Nederlands als eerste taal wordt aangeraden te investeren in beeldvorming: zij voelen zich niet de doelgroep van activiteiten rondom voorschoolse educatie, maar denken dat deze meer gericht zijn op ouders met een migratieachtergrond (Halewijn et al., 2023).